

middelalderen uvedkommende. For en katolik er arvesynden definitivt sonet med Kristi død og opstandelse.

De godt 300 år mellem 1540 og 1850 behandles under ét af John T. Lauridsen uden kronologiske underafsnit. Selv om der er gode enkeltheder, har forfatteren haft for ringe plads til at gå i dybden med enkeltproblemer – fx. hvorfor Århus ikke tiltrak landsdelens adel? (s. 82). Mon ikke den omstændighed, at Nørrejyllands landsting lå i Viborg, har spillet en rolle, om end den næppe har været den eneste årsag. Det kan også anføres, at forfatteren fejlagtigt taler om skolepligt, hvilket retteligt bør være undervisningspligt (s. 127). Mest kritisabel forekommer mig dog forfatterens opfattelse af at »retten var de riges, besiddendes og privilegeredes ret« (s. 122), med mindre forfatteren mener, at kriminaliseringen af berigelsesforbrydelser i sig selv gør retten partisk til de besiddendes fordel. Et par modargumenter: Som lejemålsbøde betalte kvinden halvt så meget som manden, formentlig på grund af hendes ofte ringere indtjeningsmuligheder. Det var muligt at få sin ret imod personer af et højere socialt lag, og for øvrigt nævner forfatteren selv, at praxis ofte var meget lempeligere end lovens bogstav.

I forordet berettes, at det kommunale Århus Byhistoriske Udvalg afslog at udgive bogen, men samtidigt kunne det vel godt være kommet tydeligere frem, at magistratens 4. afdeling (for undervisning og kultur) har givet støtte til bogens udgivelse. Nogle vil måske undre sig over, at arbejderforhold efter 1850 er så fyldigt behandlet; det er rigtigt, at navnlig for tiden efter 1900 sker det på bekostning af andre emner; således har kirkeligt liv åbenbart ikke forfatterens interesse. Et karakteristisk træk i byens historie i dette århundrede – tendensen til politisk at ligge til venstre for midten – berettiger nok en fyldig omtale af arbejderklassens forhold; men egentlig får læseren ingen forklaring. Har det socialdemokratiske styre forstået at gennemføre reformer endnu før savnet deraf blev mærkbart? Har indvandrerne fra landet fået deres nye rødder i arbejderbevægelsen? Eller hvilke andre årsager har spillet en rolle? Det er spørgsmål, som den næste byhistorie må tage op, selv om den foreliggende for nu at sige det på jysk slet ikke er så ringe endda.

Thomas Riis

Flensburg 700 Jahre Stadt – eine Festschrift. Bd. I–II. Herausgegeben von der Stadt Flensburg. Schriften der Gesellschaft für Flensburger Stadtgeschichte, Nr. 36. Flensburg 1984. 438 + 304 s. Ill. DM 78,50.

Flensborg kunne 1984 fejre byjubelæum. 1284 29/12 gav hertug Valdemar Eriksen af Sønderjylland byen dens privilegier. 700-året markeredes bl.a. med en række bogudsendelser – fra såvel dansk som tysk side. Symptomatisk for de sidste årtiers fordragelighed i grænsekampen blev det største af disse værker til i samarbejde mellem danske og tyske.

Redaktionen af skriftet er foretaget af den aktive *Flensburger Arbeitskreis für Stadt- und Regionalforschung* og *Studieafdelingen ved Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig*. Bidragene i værkets første del spænder virkelig over hele byens historie. Højmiddelalderen er vel behandlet. Den fine kender af Flensborgs stadsret, byens arkivar *H. F. Schütt*, indleder med at sætte stadsretten ind i den tidsmæssige sammenhæng. *E. Hoffmann* foretager en gennemgang af den ældste byhistorie –

hvor manglen på arkæologiske undersøgelser er udtalt. I visse bidrag til værket mærkes den nationale modsætning i grænsebyen knapt. Det gælder således for tre bidrag til 18. århundredes historie. *L. N. Henningsen* demonstrerer samspillet mellem kornpriser og markedsforhold i 'den store verden' og i Flensborg. *O. Ventegodt* giver en indgående skildring af byens handelsflåde. I sin behandling af forbindelsen Flensborg-Trondhjem peger *K. Sprauten* på en årsag til den flensborgske købmands succes. Han repræsenterede en asketisk, rationel mennesketype, næsten en illustration til Max Webers 'protestantiske etik'. Spændingen dansk-tysk er dog et tema hos mange af forfatterne, f.eks. i fremstillingen af arbejderhistorie og partihistorie. Helt tydeligt er problemstillingen defineret i en række bidrag, der søger at skildre udviklingen inden for danskheden. Et par forskere resumerer allerede fremlagte danske undersøgelser på dette område, men der er også nye bidrag som *J. Runges* oversigt over den Danske Kirke i Flensborgs historie. Festskriftets andet bind indeholder bidrag, der belyser byens nuværende funktioner. Værket er en ambitiøs, omend noget tung, gave til de jubilerende borgere.

Bjørn Poulsen

Festskrift til Thelma Jexlev. Fromhed og verdslighed i middelalder og renaissance. Redaktion: EBBA WAABEN, KIRSTEN BENDIXEN, GRETHE JACOBSEN, KIRSTEN JEXLEV og MARIANNE JOHANSEN. Odense Universitetsforlag, 1985. 268 s. 195,20 kr.

Dette festskrift indeholder 23 korte bidrag fordelt på hovedgrupperne »fromhedsliv i middelalderen«, »verdsligt liv i 1500-1600-tallet« og »italienske studier«. Af dem står den sidste afdeling svagest fordi velkendte emner her lidt for ofte behandles uden at der kommer noget egentlig nyt ud af det, men bogen indeholder som helhed flere gode afhandlinger end der er plads til at omtale. Jeg finder grund til i den første afdeling at fremhæve *Beginer i Danmark* af Marianne Johansen der her for første gang registrerer forekomsten af disse enlige kvinder som levede sammen i fromhed, kyskhed og fattigdom – og dog ikke var nonner. Kirsten Bendixens *Danske middelaldermønter med kristne motiver* er et tankevækkende forsøg på i en række tilfælde at knytte forbindelse mellem mønternes udsmykning og den almindelige kirkepolitiske udvikling i tidlig middelalder. I den anden gruppe tegner Karen Hjorth et alsidigt billede af storkøbmanden, borgmester og tolder i Helsingør *Sander Lejel*, mens Birgitte Dedenroth-Schou i *Dansk handel på Narva i 1500-tallet* fremdrager de ret mislykkede forsøg danske købmænd gjorde på at tage konkurrencen op med hollændere og hanseater i Ruslandshandelen. Et knirkende emne som godsejernes påtalepligt og sagesfaldsret i 1660'erne får liv i Birgit Løgstrups gribende fortælling om Boel Jensdatter der kom for skarpretteren dømt for at have ombragt sit barn. Særprægede franske rødstrømper i midten af det 17. århundrede og en heller ikke just kedelig dronning er endelig emnet for en klog og elegant opsats af Kirsten-Elizabeth Høgsbro, *Dronning Kristina af Sverige og præcisserne*.

Som mangeårig medarbejder ved Diplomatarium Danicum og Gammeldanske Diplomer og nu Rigsarkivets specialist i de ældste arkiver hører Thelma Jexlev til de »skriftkloge«. Et blik på hendes bibliografi, udarbejdet af Kirsten Jexlev, viser